

Тема 10.2. “Класифікація навчальних цілей”

КЛАСИФІКАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ

Основи педагогічного оцінювання. Частина I.

Теорія: Навчально-методичні та інформаційно-довідкові матеріали для педагогічних працівників / За заг. ред. І.Булах. – К.: Майстер-клас. 2005. – С. 27 -30.

Уривки

Особистісна або емоційна сфера

Емоційна сфера має цілі, що стосуються емоцій, почуттів, цінностей, позицій та пов'язані зі змінами, які відбуваються в них [29].

Ця сфера поділяється на *п'ять основних класів: сприймання, реагування, переконаність, селективність, індивідуальність.*

Сприймання — здатність студента бути уважним.

Реагування – ступінь активності студента.

Переконаність – готовність відстоювати власну точку зору, вміння вибирати цінності та ідеї.

Селективність – здатність виділяти головне.

Індивідуальність – вищий рівень сформованості особистості, що визначається індивідуальною лінією поведінки.

Психомоторний домен (сфера)

Психомоторна сфера пов'язана із рухами, маніпуляціями з матеріалом або об'єктом, а також з координацією.

Ця галузь є найбільш складною для класифікації, оскільки, за винятком найпростіших рефлексів, всі інші дії включають пізнавальні та емоційні компоненти. Безумовно, класифікація психомоторної області є особливо корисною для викладачів професійних шкіл (медичної зокрема), де формування професійних вмінь та практичних навичок є необхідною умовою для успішної роботи у сфері професійної діяльності. Психомоторна сфера поділяється на *п'ять класів* відповідно до рівня розвитку психомоторних здібностей.

Перший клас: повторення дії внаслідок спостереження та наслідування – *імітація*.

Другий клас: дія за інструкцією, що зафіксована в усвідомленому вмінні – *маніпуляція*.

Третій клас: повноцінне, впевнене (без інструкцій) виконання дії, контрольованої свідомістю.

Четвертий клас: вміння узгоджено виконувати сукупність дій з усвідомленим контролем.

П'ятий клас: вміння виконувати сукупність дій автоматично з повним засвоєнням знань.

Наведену класифікацію цілей успішно використовують в усіх розвинених країнах, що дає змогу застосувати сучасні методи вимірювання успішності навчання, які дидактично узгоджені для навчання та контролювання знань.

Розглянемо більш детально основні вербальні моделі, які використовують для описування і формулювання цілей освіти та навчання [31].

Формулювання цілей навчання
Рівні класифікації когнітивної сфери

Таблиця 3.

Таксономічний рівень	Класифікація
1.00	Знання (запам'ятовування попередньо вивченого матеріалу)
2.00	Розуміння (розуміння смислу вивченого матеріалу)
3.00	Застосування (вміння використати вивчений матеріал у нових ситуаціях)
4.00	Аналізування (вміння розчленити ціле на складові елементи)
5.00	Синтезування (вміння створити ціле з частин)
6.00	Оцінювання (вміння визначити цінність та придатність певних засобів для досягнення певної мети)

Пізнавальний (когнітивний) домен має шість таксономічних рівнів. У разі створювання галузевих стандартів, навчальних програм, чітко класифікують загальні (кінцеві) та специфічні (конкретні, проміжні або предметні) цілі навчання. Це, в свою чергу, передбачає, що рівень сформованості загальних (кінцевих) цілей має починатися з 2.00 – розуміння вивченого матеріалу, у той час, як рівень 1.00 – запам'ятовування вивченого матеріалу – є базисним під час формулювання предметних цілей.

Використовуючи відповідні вербальні принципи та моделі під час формулювання кінцевих і предметних цілей навчання до уваги потрібно брати ключові слова, що представлені у таблиці 4, де наведені пари: дієслово і пряме доповнення – дія і предмет дії, які відповідають прийнятій таксономії цілей навчання. Опис кінцевих цілей навчання в термінах діяльності ґрунтується на чіткому визначанні рівня сформованості та на дотримуванні вимоги узгодженості між *предметом діяльності* і *дієсловом*, яким визначають саму дію. Отже, у разі формулювання цілей навчання необхідно, по-перше, чітко класифікувати таксономічний рівень, по-друге, визначити предмет дії, по-третє, вибрати відповідні дієслова і пряме доповнення.

Правила формулювання цілей

Кожна мета (принаймні, вузькоспеціальна) може бути сформульована у певних межах деякої діяльності (поведінки). Цілі діяльності вказують, які саме дії повинен виконувати студент і що саме контролюють під час оцінювання досягнення ним поставленої мети. Слід зазначити, що вираз “цілі поведінки або діяльності” студентів не слід плутати з “поведінкою” з погляду психології (до цього призводить широке тлумачення терміна “виконання” замість “поведінка”). У разі застосуванні суб'єктно-діяльнісного підходу, на якому ґрунтується система

стандартів вищої освіти, для оцінювання професійних вмінь студентів та для визначання стратегії навчання необхідним є формулювання цілей з точки зору “поведінки або професійної діяльності”. (Таблиця 4).

Це дає змогу сформулювати цілі більш точно, враховуючи умови, які необхідні для процесу формування певної поведінки, та критерії, що необхідно враховувати під час оцінювання знань студентів. Прихильники терміну “цілі поведінки або професійної діяльності” стверджують, що його використання є дієвою допомогою під час розроблення навчальних планів; оптимізує процес навчання та сприяє досягненню студентами поставленої мети. Викладач краще “розуміє” цілі, сформульовані в рамках професійної діяльності і тому “знає” як краще організувати процес навчання. На цих принципах побудовано педагогічні системи професійної медичної освіти більшості розвинених країн. Тому ми маємо будувати сучасну, інтегровану в світову, педагогічну систему медичної освіти саме на таких методологічних засадах, дотримуючись саме таких дидактичних принципів та закономірностей. Зупинимося більш детально на *основних правилах* формулювання цілей освіти і навчання.

Правило 1. Правильно обирати дієслово для опису професійної поведінки. Допустимим є використання наказової форми цих дієслів.

Правило 2. Вказати на умови, за яких учень (студент) буде демонструвати здатність виконувати завдання, а також визначити критерії або стандарти, згідно з якими будуть здійснювати оцінювання знань.

Правило 3. Цілі необхідно формулювати за допомогою однозначних термінів.

Правило 4. Формулювання цілей повинно бути чітким, не перевантаженим зайвими словами.

Правило 5. Цілі мають бути унітарними, тобто кожне положення повинно відноситися до одного процесу.

Когнітивний домен. Ключові слова для таксономічних рівнів

Таблиця 4.

Таксономічний рівень	Приклади інфінітивів	Приклади прямих доповнень
1.00	Знання (попередньо вивчений матеріал, який запам’ятовано)	
1.00	Знання базової специфіки	
1.11 Знання термінології	визначити, вирізнити, засвоїти, згадати, ідентифікувати, впізнати	госарій, терміни, термінологія, значення, визначення, референти, елементи
1.12 Знання специфічних фактів	згадати, впізнати, засвоїти, ідентифікувати	факти, фактична інформація (джерела, імена, дати, події, особи, місця, періоди), властивості, приклади

		явищ
1.20	Знання способів та методів оперування базовою специфікою	
1.21. Знання конвенцій (правил)	згадати, впізнати, засвоїти, ідентифікувати	форми, конвенції, вживання, використання, правила, способи, засоби, символи, представлення, стилі, формати
1.22. Знання логічних послідовностей, секвенцій	згадати, впізнати, засвоїти, ідентифікувати	дії, процеси, рух, розвиток, напрям, секвенція, причини, зв'язки, сили, вплив
1.23. Знання класифікацій та категорій	згадати, впізнати, засвоїти, ідентифікувати	області, типи, ознаки, класи, набори, поділ, групування, класифікація, категорія
1.24. Знання критеріїв	згадати, впізнати, засвоїти, ідентифікувати	критерії, основи, елементи
1.25. Знання методології	згадати, впізнати, засвоїти, ідентифікувати	методи, техніки, підходи, застосування, процедури, оброблення
1.30.	Знання теоретичних основ базової специфіки	
1.31. Знання принципів, узагальнень	згадати, впізнати, засвоїти, ідентифікувати	принципи, узагальнення, схеми, основоположні поняття, закони, базові елементи, значимість
1.32. Знання теорій та структур	згадати, впізнати, засвоїти, ідентифікувати	теорії, основи, взаємозв'язок, структури, організації, формулювання
2.00.	Розуміння суті вивченого матеріалу	
2.10. Трансляція	викласти, трансформувати, переказати власними словами, перефразувати, проілюструвати прикладами, підготувати, прочитати, представити, змінити, ствердити	значення, зміст, визначення, представлення, слова, фрази
2.20. Інтерпретація	інтерпретувати, перегрупувати, віддиференціювати, вирізнити, зобразити, пояснити,	відношення, взаємозв'язки, ключові питання, аспекти, нові точки зору, вимоги, висновки, методи, теорії,

	продемонструвати	абстракції
2.30. Екстраполяція	зробити попереднє оцінювання, припустити, зробити висновок, передбачити, віддиференціювати, визначити, поширити, інтерполювати, екстраполювати, доповнити, зобразити	наслідки, зміст, висновки, чинники, міркування, значення, наслідки, ефекти, вірогідність
3.00.	Застосування (вміння використовувати вивчений матеріал у нових ситуаціях)	
3.00.	застосувати, узагальнити, співвіднести, вибрати, розвинути, організувати, використати, перенести, реструктурувати, класифікувати	принципи, закони, висновки, ефекти, методи, теорії, абстракції, ситуації, узагальнення, процеси, явища, процедури
4.00.	Аналізування (вміння розчленити ціле на складові елементи)	
4.10. Аналіз елементів	вирізнити, простежити, ідентифікувати, класифікувати, відокремити, віднести до категорії, розрахувати	елементи, гіпотези, висновки, припущення, твердження, наміри, аргументи, особливості
4.20. Аналіз взаємозв'язків	проаналізувати, протиставити, порівняти, вирізнити, розрахувати	відношення, взаємозв'язки, доцільність, докази, хиби, аргументи, причинно-наслідкові зв'язки, послідовність, частини, ідеї, припущення
4.30. Аналіз організаційних принципів	проаналізувати, вирізнити, віднайти, розрахувати	форми, зразки, мета, точки зору, техніки, тенденції, структури, групування, організування
5.00	Синтезування (вміння створити ціле з частин)	
5.10.	написати, розповісти, передати, створити, скласти, розпочати, видозмінити, задокументувати	структури, зразки, кінцевий продукт, діяльність, розробка, робота, повідомлення, зусилля, особливості, твір
5.20. Створення плану чи	запропонувати,	плани, цілі, специфікації,

алгоритму дій	спланувати, виготовити, розробити, видозмінити, уточнити	схеми, операції, способи, розв'язання, засоби
5.30. Створення системи абстрактних відношень	розробити, створити, поєднати, організувати, синтезувати, класифікувати, розрахувати, сформулювати, модифікувати	явища, таксономії, концепції, схеми, теорії, відношення, абстракції, узагальнення, гіпотези, способи, відкриття
6.00.	Оцінювання (вміння визначити цінність та придатність певних засобів для досягнення певної мети)	
6.10. Оцінювання за внутрішніми критеріями	винести судження, довести, підтвердити, оцінити, прийняти рішення	акуратність, постійність, хибність, надійність, недоліки, помилки, точність
6.20. Оцінювання за зовнішніми критеріями	винести судження, довести, розглянути, порівняти, протиставити, стандартизувати, схвалити	кінцева мета, цілі, ефективність, економність, практичність, альтернативи, напрями діяльності, стандарти, теорії, узагальнення.

Вимога діагностичності цілей навчання

Вимога чіткого та однозначного опису цілей є базовою для більш узагальненої вимоги *діагностичності формулювання цілей навчання*. *Діагностичність* – найбільш загальна і головна вимога до дидактичного розробляння цілей і завдань навчання.

Ця вимога означає крім певного, однозначного опису цілей навчання, також завдання способу їх вимірювання та оцінювання ступеня їхньої реалізації. Діагностичне визначення цілей можна здійснити, якщо вихідні поняття, що використовуються для цього, задовольняють такі вимоги:

- поняття є точно визначеними, тобто їхні ознаки мають бути настільки точно описаними, що завжди співвідносяться з об'єктивними проявами понять;
- для проявів понять характерна категорія міри, тобто їхня величина підлягає прямому чи непрямому вимірюванню;
- результати вимірювання співвідносяться з певною шкалою, тобто їх відповідно оцінюють.

Отже, для діагностичного опису мети навчання та точного визначення ступеня її досягнення необхідним є виконання таких операцій: певне, однозначне описування цілей; розробляння надійного діагностувального інструменту вимірювань (тесту); вимірювання; оцінювання (представлення коректної шкали оцінювання).

Таким чином, вимога діагностичності цілей навчання є значно ширшою за вимогу точного і однозначного опису мети, але без чіткого опису домену, який вимірюють, продіагностувати його неможливо.